

ГРОМАДСЬКА ДУМКА, ВІДГУКИ ТА ДИСКУСІЇ

Дискусія стосовно екологічного оздоровлення водозбірною басейну р. Дніпро

У цьому розділі наведено інформацію стосовно відношення влади на самому високому рівні до важливих загальнонаціональних проблем на прикладі р. Дніпро. Проблема Дніпра стала наслідком політики СРСР щодо реалізації величезних проєктів перетворення Природи, у тому числі антинаукового осушення Полісся, будівництва масштабних зрошувальних систем, ін. Негативні сигнали від їх впровадження відчуються все більше і все частіше. Необхідно відмітити, що мова йде не тільки про сьогоденні проблеми, а й про право прийдешніх поколінь на природні ресурси, що задекларовано як головну вимогу у підписаному Україною міжнародному документі «Порядок денний на ХХІ сторіччя».

Матеріали дискусії пропонується викласти у трьох частинах: I – запит; II – відповідь; III – полеміка.

Частина I. Лист і Звернення інституту та учасників громадського заходу, присвяченого Міжнародному дню Дніпра, до Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи і Міністерства екології і природних ресурсів України.

- лист до Голови Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи Томенка М.В.

Високошановний
Миколо Володимировичу!

Згідно з Вашим запрошенням я зміг прийняти участь та виступити в обговоренні проблем Чорнобильської зони відчуження на парламентських слуханнях з цього приводу. Велике враження на мене справила Ваша принципова позиція: не замовчувати, а вирішувати проблеми про повернення зони відчуження до поступового господарського використання цієї території. В зв'язку з цим, хочу привернути Вашу увагу ще до однієї загальнонаціональної проблеми - відродження екосистеми басейну річки Дніпро, і

тим самим загальмувати, а потім зупинити повну її деградацію. З цього приводу в інституті, який я очолюю, відбувся захід – «Міжнародний день Дніпра. Минуле. Сьогодні. Майбутнє». Інформаційні матеріали з цього приводу направлені до Комітету, який Ви очолюєте.

Дуже прошу приділити увагу тим матеріалам. В разі необхідності ми зможемо підготувати більш детальну інформацію про результати майже десятирічних досліджень. Деякі матеріали були в різний час висвітлені в засобах масової інформації: «Дзеркало тижня», «Урядовий кур'єр» та ін. На жаль, можновладців лякає масштаб необхідних заходів з припинення деградації цього унікального творіння природи, коліски нації та її історії. На засіданні Комітету з приводу обговорення екологічного стану малих річок – Сіверського Донця та Орелі - мені обіцяли згодом розглянути ці питання, але з якихось причин цього не було зроблено.

Шановний Миколо Володимировичу, сподіваюсь, що Ви, незважаючи на Вашу зайнятість та складність ситуації в країні, зможете приділити необхідну увагу цьому питанню.

З повагою,
директор інституту
чл.-кор. НАНУ

А.Г. Шапар

ЗВЕРНЕННЯ учасників громадського заходу, присвяченого Міжнародному дню Дніпра

Ми, учасники громадського заходу, присвяченого Міжнародному дню Дніпра,

- усвідомлюючи свою громадську відповідальність за збереження і відновлення довкілля рідної країни,
- піклуючись про безперервне зниження техногенного тиску на його складові: повітря, воду, землю, флору, фауну тощо,
- визначаючи необхідність подальшого прийняття негайних заходів щодо попередження прискореної деградації усіх складових довкілля країни,

- висловлюючи одночасно глибоку тривогу стосовно системного занепаду величезного національного надбання – могутнього Дніпра, який поступово перетворюється у болотну систему з усіма негативними наслідками,
- визначаючи з цього приводу дивну байдужість усіх гілок влади, наукових структур вищого рангу, керівництва більшості громадських організацій екологічного спрямування, засобів масової інформації,
- не знаходячи обґрунтованих пояснень з приводу неприйняття до розгляду відповідними владними і науковими структурами країни пропозицій стосовно переводу басейну р. Дніпро до сталого функціонування, детально висвітлених у наукових та мас-медійних виданнях,

НАГОЛОШУЄМО:

1. Питна природна вода стає стратегічним ресурсом у всьому світі.
2. Значна частина потреб у питній воді припадає на р. Дніпро.
3. Основною причиною деградації екосистеми басейну р. Дніпро на території України стало зарегулювання стоку внаслідок будівництва без необхідного обґрунтування каскаду водосховищ. Все це фактично призвело до суїциду національних цінностей України: знищення родючих земель у плавнях та унікальних природних (Дніпровські пороги) і історичних пам'яток (козацькі поселення), затоплення мілководь (до 30 % загальної площі водосховищ) і масового цвітіння води, підтоплення та засолення значних територій, загибелі сотень малих річок, замулення акваторії річки і деградації всієї екосистеми басейну р. Дніпро.
4. Ганебна практика хижачького відношення до такого важливого природного ресурсу як вода не тільки не припинена, а й продовжується; розробляються проекти подальшого зарегулювання річок і будівництва гідроакумуляуючих електростанцій (Канівська, Каховська, Дністровська), а також розміщення потужних підприємств і атомних станцій на березі р. Дніпро та безконтрольна забудова його водоохоронної зони.
5. Відповідальність за деградацію водозбірною басейну великого Дніпра повинні взяти на себе владні водогосподарські структури та Басейнова рада, наукові та науково-технічні працівники, які приймали участь у прийнятті антиприродних рішень щодо використання водних ресурсів, деякі політичні та громадські діячі.

ЗВЕРТАЄМОСЬ:

1. До природоохоронних структур країни (Комітет Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, Міністерство екології і природних ресурсів України, Міністерство з надзвичайних ситуацій України, ін.) з проханням розглянути за сутністю і прийняти відповідні рішення стосовно можливості реалізації пропозицій із забезпечення сталого функціонування басейну р. Дніпро.
2. До Національної академії наук України – розглянути можливість постановки наукової програми досліджень з переводу річки Дніпро у близький до природного стан.
3. До наукової спільноти та громадськості – взяти зрештою на себе відповідальність за долю басейну р. Дніпро та змусити владу розглянути цю проблему як пріоритетну та загальнонаціональну.

Оргкомітет

02 липня 2015 р., м. Дніпропетровськ

Частина II. Відповідь в.о. Міністра екології і природних ресурсів України Курікіна С.І стосовно вирішення екологічних проблем басейну Дніпра, а також Звернення учасників громадського заходу, присвяченого Міжнародному дню Дніпра.

Шановний Аркадію Григоровичу!

Відповідно до листа Комітету Верховної Ради України з питань екологічної політики, природокористування та ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи від 18.08.2015 р. № 04-15/12-979 Мінприроди розглянуло Ваші звернення стосовно вирішення екологічних проблем басейну Дніпра, а також звернення учасників громадського заходу, присвяченого Міжнародному дню Дніпра та повідомляє.

Дніпро є головним, а подекуди єдиним джерелом водопостачання великих промис-

лових центрів, зрошувальних систем і сільських населених пунктів півдня та південного сходу України. Водогосподарський комплекс басейну Дніпра потребує значних обсягів води, що задовольняє каскад водосховищ на Дніпрі.

Сумарна площа водного дзеркала каскаду дніпровських водосховищ - 7000 км², із загальним об'ємом - 44 км³, корисним - 18 км³, де заакумульовано майже 70 % водних ресурсів країни.

Дніпровські водосховища використовуються з метою забезпечення водою різних галузей економіки, а саме: водопостачання міст, селищ та сільських населених пунктів, промисловості, сільського господарства; виробництво електроенергії; зрошення земель; промислове рибальство та рибництво; водотранспортне перевезення; санітарно-екологічні попуски і рекреація; аматорське і спортивне рибальство тощо.

Проте, будівництво та експлуатація каскаду дніпровських водосховищ, поряд з позитивними результатами, створили екологічні проблеми, без вирішення яких неможливе безпечне функціонування екосистеми Дніпра.

Об'єм забруднених стічних вод, який щорічно скидається в басейн Дніпра, складає близько 470 млн м³. За умови спуску водосховищ (повернення в природне русло) концентрація забруднення води в каскаді, яка і зараз місцями перевищує допустимі значення, збільшиться. До того ж, у русло Дніпра після спуску водосховищ почне надходити забруднення з їх нинішнього ложа, де накопичені пестициди, отрутохімікати, хімічні сполуки разом з радіонуклідами, що може призвести до складних екологічних наслідків.

Спуск дніпровських водосховищ обумовить зменшення водоспоживання із басейну Дніпра, що потребуватиме істотного переобладнання і переоснащення систем комунального, промислового і сільськогосподарського водопостачання та може призвести до втрати річкової транспортної магістралі Дніпра. Всі ці заходи пов'язані зі значними фінансовими затратами та потребують наукового обґрунтування, насамперед екологічного.

В Україні прийнято ряд законів, реалізація яких спрямована на покращення стану навколишнього природного середовища. Од-

ним з них є Закон України від 24.05.2012 № 4836-УІ «Про затвердження Загальнодержавної цільової програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року» (далі - Програма).

Реалізація заходів Програми буде вирішуватись шляхом системної реалізації державної політики щодо сталого інноваційно-інвестиційного розвитку водного господарства із залученням ресурсів держави, регіонів та приватного бізнесу і спрямуванням на підвищення ефективності державного управління водними ресурсами, їх використання і охорону. Передбачено вирішення нагальних проблем, які стосуються першочергових заходів екологічного оздоровлення та відновлення річок та водойм, зокрема і екосистеми Дніпра, як основної водної артерії України, забезпечення екологічно безпечних умов життєдіяльності населення, першочергового забезпечення централізованим водопостачанням сільських населених пунктів, відновлення зрошувального землеробства, боротьби зі шкідливою дією вод.

Крім того, відповідно до Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, розпочато процес адаптації українського законодавства до законодавства Європейського Союзу, зокрема і екологічного, а саме Директиви 2000/60/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 жовтня 2000 року про встановлення рамок діяльності Співтовариства у сфері водної політики, із змінами та доповненнями, внесеними Рішенням 2455/2001/ЄС і Директивою 2009/31/ЄС (далі - Водна рамкова директива), реалізація положень якої направлена на досягнення «доброго екологічного стану» водних ресурсів.

Одним із кінцевих результатів впровадження Водної рамкової директиви визначено підготовку планів управління басейнами річок, проведення консультацій з громадськістю та публікація цих планів.

Покращити стан водозбірного басейну Дніпра неможливо без комплексного підходу, який, крім водогосподарських заходів, має містити ряд інших, включаючи переоснащення систем очистки стічних вод,

ведення кращих сільськогосподарських практик, обов'язкове проходження екологічної експертизи, дотримання норм чинного законодавства.

З повагою,

в.о. Міністра С.І.Курикін

Частина III. Аргументи та контраргументи стосовно проблем водозбірного басейну р. Дніпро.

Співставлення Запиту та Звернення і відповіді на них свідчать, що катастрофічний стан р. Дніпро не визнається, відповіді на пропозицію предметно обговорити деталі проблеми та шляхи її вирішення не дається і навіть не вважається необхідним говорити про це.

Розглянемо деякі аргументи, наведені у відповіді в.о. Міністра Мінприроди України та науково обґрунтовані контраргументи.

Мінприроди не визнає прогресуючу деградацію р. Дніпро і вважає за можливе вирішити проблему за рахунок «комплексного підходу до водозбірного басейну з урахуванням водогосподарських заходів, переоснащення систем очистки стічних вод, ведення кращих сільськогосподарських практик, обов'язкового проходження екологічної експертизи, дотримання норм чинного законодавства». Таким чином, Мінприроди не припускає навіть думки про перетворення екосистеми річки в озерно-болотну екосистему і не бачить підстави для більш ретельного розгляду проблеми. В такому разі полеміка безглузда, але ми спробуємо навести ще раз загально визнані факти:

1. При будівництві каскаду водосховищ на р. Дніпро порушено вимогу Водного кодексу України в частині можливого обсягу регулювання стоку ріки, який повинен не перевищувати дві третини від його об'єму у самий маловодний рік. Таким чином, норми закону фактично порушено і нічого не пропонується для виправлення ситуації. Якщо цей факт розглядається як норма, то про який порятунок Дніпра може йти мова.

2. Регулювання Дніпра ніяк не могло збільшити об'єм води у річці, як це впливає з листа в.о. Міністра. Скільки давав природний сток з водозбірного басейну води до регулювання, таким він і залишився. Він сягає 30-40 км³ у рік. Це і тільки це обумовило

зосередження потужної промисловості та містобудування поблизу річки, а зовсім не будівництво водосховищ. Сподіваємося, що це не потрібно комусь доводити. Треба рахувати не об'єм водосховищ, а середньорічний стік річки. Акумуляція води в водосховищах всього лише нівелює нерівномірність стоку на протязі року. Об'ємом водосховищ можна регулювати рівень води, але це не рятує від затоплення прибережної смуги в повінь, бо вже при будівництві водосховищ затоплені величезні площі родючих земель у цих смугах. Тому посилення на те, що регулювання стоку Дніпра дозволило забезпечити водою різні галузі економіки, а «саме: водопостачання міст, селищ та сільського господарства, виробництво енергії, зрошення земель, промислове рибальство та рибництво, санітарно-екологічні попуски ...» - це спроба виправдати хижачьке ставлення до унікального природного ресурсу, яке було реалізовано в проектах регулювання р. Дніпро. Нижче будуть наведені додаткові факти у підтвердження такого висновку.

3. Фактично в результаті регулювання р. Дніпро ми втратили майже 20-30 % стоку за рахунок інтенсивного випаровування води майже з 7000 км² площі водосховищ, зворотної фільтрації води з водосховищ у прилеглі території у зв'язку з підвищенням рівня води в них (до 34 м), безгосподарське відведення і використання великої кількості води для зрошення земель в природно безводних регіонах та так званих «санітарно-екологічних» попусків для промивки надмірно забруднених річок і водотоків в промислово навантажених регіонах. Зменшився також приток якісної води з підводних джерел у зв'язку з їх замуленням.

Звертаємо увагу на те, що всі наведені чинники до регулювання стоку не мали місця.

4. З кожним роком у водосховищах стає все менше заакумульованої води у зв'язку з їх інтенсивним замуленням в результаті водної ерозії прилеглих територій та розмиву і обвалення берегів. За даними київських екологів тільки у Кременчуцькому водосховищі щорічно на площі майже 1000 га з'являються очеретяні острови, що свідчить про інтенсивне замулення. За нашими розрахунками Дніпровське водосховище за період існування з 1934 р. по 2010 р. втратило вже майже

20 % свого об'єму. За розрахунками американського вченого Б. Скінера в разі прийняття рішення про розчистку водосховищ витрати електроенергії на це перевищують вироблений гідроелектростанцією її обсяг за весь період існування.

5. Якість води у водосховищах р. Дніпро постійно погіршується з причин недоочищення стічних вод у промисловості та житлово-комунальному господарстві, зносу з полів добрив і отрутохімікатів, а також знищення природних механізмів самоочищення води річок (затоплення порогів, замулення підземних джерел чистої води, зменшення до критичних значень швидкості течії). В результаті водосховища перетворилися у своєрідні могильники забруднюючих речовин та радіонуклідів. Незважаючи на ізоляцію радіонуклідів мулом вони нікуди не поділися і активно виносяться у воду різноманітними біотичними шляхами. Тільки переводом водного режиму річки у близький до природного стану можливо звільнити територію України від підводних могильників радіонуклідів у Дніпрі. До речі, фактично так би і було у випадку, якби не був зарегульований сток басейну річки і цієї проблеми давно би не стало. Дехто вважає позитивом те, що будівництво гребель забезпечує розповсюдження забруднення гуміновими речовинами річок, які витікають з торф'яників. По-перше, це не так, бо мільйони років вода витікала з цих же торф'яників і вважалася кристалево чистою, а, по-друге, дослідженнями Гідрометеорологічного інституту НАН України доведено, що наявність таких речовин у притоках Дніпра не перевищує нормативи. Безумовно, можливо суттєво зменшити забруднення скидів і в ідеалі ліквідувати їх взагалі, але без відродження природних механізмів самоочищення води якість води у водосховищах буде постійно знижуватися. На цей процес накладається також біологічне забруднення у наслідок цвітіння води та відмирання синьо-зелених водоростей. До речі, головною причиною цвітіння водою є відсутність необхідної швидкості течії та перегрів води на мілководних ділянках, площа яких сягає 30 % поверхні водосховищ. Як свідчать дослідження гідробіологів, після будівництва гребель вміст синьо-зелених водоростей у дніпровській воді збільшився більш ніж у мільйон разів.

6. У листі Мінприроди України стверджується, що спуск дніпровських водосховищ

обумовить зменшення водопостачання із басейну Дніпра. Всі наведені вище факти спростовують це твердження. Далі у листі стверджується, що в цьому випадку «необхідно буде істотно переобладнати і переоснастити системи комунального, промислового і сільськогосподарського водопостачання. Всі ці заходи потребують наукового обґрунтування, насамперед екологічного». В наших роботах доведено, що дійсно, на реалізацію такого сценарію необхідні будуть чималі витрати, але при цьому не наводиться жодної інформації про фінансові витрати на підтримку зарегульованого стану річки (укріплення берегів, розчистка русла, ремонт і підтримка в експлуатаційному режимі всіх споруд, осушення підтоплених територій і таке інше), а вони, за нашими розрахунками, значно перевищують витрати на дерегуляцію стоку та перебудову інфраструктури. Більш детально це викладено у наших наукових роботах (дивись використані джерела). Спуск водосховищ повинен бути виконаним не за якимись рішеннями, а на основі проектів, де буде все обґрунтовано і проведена їх експертиза. Виникає питання, чи є такі приклади? У США вже більше 300 водосховищ спущено на основі еколого-економічних проектів, у яких доведена як екологічна, так і економічна їх доцільність. На сьогодні Міжнародний валютний фонд припинив фінансування проектів щодо будівництва гребель на річках рівнинного типу та гідроелектростанцій на них.

В разі спуску водосховищ будуть повені, але тільки з підтопленням прибережних смуг. Після сходу води з них тут будуть луки та плавні, які можуть бути використані для випасу худоби, огородництва та нерестилищ. Це також дозволить виконати вимоги Закону про прибережні водоохоронні зони.

7. Стандартне посилення на екологічно чисту гідроенергетику не відповідає дійсності, якщо враховувати затоплені території родючих земель і лісів, замулені річки, знищення найбільш цінних представників іхтіофауни та ін. До речі, якби, наприклад, на площі Каховського водосховища розмістити сонячні батареї, то виробленої електроенергії було б у 300 разів більше, ніж тепер від гідроелектростанцій.

8. В листі Мінприроди України як альтернативу спуску водосховищ приведено Закон України від 24.05.2012 р. № 4836-VI «Про затвердження загальнодержавної цільової

програми розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро на період до 2021 року». При цьому не відзначено, що така ж програма повинна бути виконаною у 2010 р., але вона повністю провалена. Нову чекає така ж доля, бо в ній не закладено нічого такого, що би кардинально змінило ситуацію, хоча ця проблема повинна була б стати першочерговою та загальнонаціональною.

9. У зверненні до Верховної Ради України було висловлене прохання предметно розглянути проблему екологічного оздоровлення водозбірної площі р. Дніпро, хоча б концептуально запропонувати програму її вирішення та намітити першочергові заходи. Хочемо ще раз наголосити, що ніхто і ніколи не наполягав на терміновому спуску водосховищ, а тим більше всіх одночасно. Все треба робити поетапно на основі детально обґрунтованих наукових і технічних рішень.

Прикінцеві висновки та запитання:

I. З наведених фактів випливає, що за весь період обговорення проблеми відродження водозбірної площі р. Дніпро не висунуто жодного доказу про можливість екологічного оздоровлення головної водної артерії України базуючись на традиційних принципах, або завдяки реалізації традиційних підходів. Перегляд публікацій на сторінках державних, регіональних та приватних масмедіа [21, 22] яскраво підтверджує це.

II. Які ще потрібні докази для того, щоб визнати проблему деградації водозбірної площі р. Дніпро однією з найактуальніших в розбудові сталого розвитку України? Висловлюючись умовно, необхідно констатувати, що Дніпро «смертельно хворий», він «ще стогне, але вже не реве» і його необхідно «лікувати» в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

III. Чому і хто блокує розгляд проблеми як актуальної загальнонаціонального масштабу?

Попередньо, не вдаючись в детальний аналіз мотивів, можна стверджувати, що це Басейнова рада р. Дніпро, Державний Комітет України по водному господарству, Мінприроди України та політичні партії, які не містять у своїх програмах підтримку сталого розвитку.

Причини їх позиції, мабуть, криються у небажанні брати на себе відповідальність за розробку та виконання науково обґрунтованої

надзвичайно складної довгострокової програми переведення водозбірної площі р. Дніпро в близький до природного стану. Виправданням своєї позиції вони вважають те, що не їх дії призвели до виникнення цієї проблеми, катастрофічність наслідків зарегулювання стоку р. Дніпро проявиться через декілька десятків років і це вже будуть проблеми не теперішніх можновладців і політиків, а майбутніх. Таким чином, має місце ігнорування вимог «Порядку денного на XXI сторіччя» стосовно прав прийдешніх поколінь на природні ресурси. Яскравим прикладом невідворотності розплати за гігантоманію та хибне сподівання на перемогу в битві з природою стали екологічні наслідки від масових пожеж на території осушених боліт північно-західних регіонів України. Наслідки від зарегулювання стоку р. Дніпро можуть бути і будуть ще масштабнішими та призведуть до еколого-економічної катастрофи. Всі публікації стосовно цієї проблеми є попередженням політикам та владі про їх відповідальність за її замовчування, що може бути віднесено до категорії «злочин» перед прийдешніми поколіннями та Природою. До речі, на це також наполегливо звертали увагу такі визначні постаті як письменники О. Гончар і С. Плачинда та академік НАН України В. Топачевський.

3. Враховуючи достатньо потужний науково-технічний потенціал України, необхідно як найшвидше:

- розглянути альтернативні підходи до проблеми екологічного стану водозбірної площі р. Дніпро;
- дати науково обґрунтовану оцінку стоку головної водної артерії України;
- в разі визнання сучасних практичних підходів до розв'язання проблеми екологічного оздоровлення р. Дніпро хибними, започаткувати розробку нової концепції вирішення проблеми повернення до функціонування водозбірної площі р. Дніпро в режим близький до природного, розглянувши всі можливі технологічні підходи до розбудови інфраструктури гео-техно-екосистеми;
- розробити довгострокову програму поетапного екологічного оздоровлення басейну р. Дніпро та обґрунтувати етапність виконання робіт;
- по кожному рішенню необхідно передбачити громадське обговорення.

Використані джерела

1. Шапар А.Г. Тільки стогне, але вже не реве / А.Г. Шапар // Зб. наук. праць «Екологія і природокористування». – 2010. – Вип. 13. – С. 6-14.
2. Шапар А.Г. Еколого-економічні проблеми переводу екосистеми річки Дніпро до сталого функціонування / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник, С.М. Сметана // Зб. наук. праць «Екологія і природокористування». – 2011. – Вип. 14. – С. 26-49.
3. Шапар А.Г. Проблеми і задачі переводу території басейну р. Дніпро до сталого функціонування / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник, С.М. Сметана // Мат. третього міжн. екологічного форуму «Чисте місто. Чиста ріка. Чиста планета». – Херсон, 2011 р. – С. 173 – 178.
4. Шапар А.Г. Систематизація задач наукового забезпечення переводу території басейну р. Дніпро до сталого функціонування та обґрунтування підходів до їх вирішення / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник, С.М. Сметана // Зб. наук. праць «Екологія і природокористування». – 2012. – Вип. 15. – С. 12-23.
5. Шапар А.Г. Практичні аспекти переводу р. Дніпро до сталого функціонування / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник // Тези доп. міжн. наук. симп. «Неділя еколога». – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2012. – С. 5-7.
6. Шапар А.Г. Основні напрямки досліджень з реабілітації екосистем басейну р. Дніпро / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник, Д.В. Чілій // Зб. наук. праць за мат. 5 Всеукр. наук.-пр. форуму установ НАН України та ВНЗ України «Проблеми та перспективи розвитку академічної науки». – Полтава, 2012. – С. 14-20.
7. Шапар А.Г. Можливі технічні рішення для повернення техноекосистеми р. Дніпро до природного стану / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник, Д.В. Чілій // Зб. наук. праць «Екологія і природокористування». – 2013. – Вип. 16. – С. 83-92.
8. Скрипник О.А. Техногенное воздействие водохранилищ на эдафическую основу пойменных экосистем и прогноз возможных сценариев развития вторичных почв / О.А. Скрипник // Зб. наук. праць «Екологія і природокористування». – 2013. – Вип. 16. – С. 92-100.
9. Шапар А.Г. Недолугість, бездушність чи непорозуміння визначають долю Дніпра? / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник // Зб. наук. праць «Екологія і природокористування». – 2013. – Вип. 16. – С. 282-290.
10. Шапар А.Г. Особенности влияния техноэкосистемы бассейна р. Днепр на шельф Черного моря / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник, М.А. Ємець // Екологічна безпека прибережної та шельфової зон та комплексне використання ресурсів шельфу. – 2013. – Вип. 27. – С. 231-237.
11. Шапар А.Г. Вплив водосховищ на стан водних ресурсів басейну р. Дніпро / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник // Зб. наук. праць «Екологія і природокористування». – 2013. – Вип. 17. – С. 49 – 57.
12. Шапар А.Г. Нарушение водоохранного законодательства как фактор, ускоряющий деградацию экосистемы р. Днепр / А.Г. Шапар, Н.А. Емец, О.А. Скрипник // Зб. наук. праць «Екологія і природокористування». – 2013. – Вип. 17. – С. 58 – 67.
13. Нова програма розвитку водного господарства та екологічного оздоровлення басейну річки Дніпро у Полтавській області / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник, Ю.С. Голік, О.В. Степова. // Зб. наук. праць за матеріалами 6 Всеукр. наук.-пр. форуму установ НАН України та ВНЗ України «Проблеми та перспективи розвитку академічної та університетської науки». – Полтава, 2013. – С. 109-116.
14. Шапар А.Г. Гідроекологічні проблеми басейну р. Дніпро, зумовлені впливом великих водосховищ / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник // Матеріали 6 Всеукр. наук. конф. з міжн. уч. «Проблеми гідрології, гідрохімії, гідроекології». – 2014. – С. 317-320.
15. Загострення проблем екологічної складової національної безпеки у техногенно навантажених регіонах України / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник, П.Г. Пігулевський та ін. // Науковий вісник Національної академії СБ України. – К., 2014. – Вип. 53. – С. 70-76.
16. Визначення актуальних екологічних параметрів Дніпровських водосховищ за допомогою інформаційних технологій / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник, О.С. Тараненко, Д.Д. Дубовик. // Зб. наук. праць «Екологія і природокористування». – 2014. – Вип. 18. – С. 139-147.
17. Шапар А.Г. До питання формування геоінформаційної бази даних екологічного стану дніпровських водосховищ / А.Г. Шапар, О.О. Скрипник, О.С. Тараненко // Гідроаку-

тичний журнал «Проблеми, методи та засоби досліджень Світового океану». – К., 2014. – Вип. 11. – С.128-134.

18.А. Shapar. Determination of bottom sediment intensity accumulation sn Samara gulf of Dniper reservuar using geographic information system (GIS). / А. Shapa, О. Skrypnyk, О. Taranenko, D. Dubovik. / Екологічна безпека. 2015. – Вип. 1(9) – С. 33-36.

19.О. Skrypnyk. The Dniper river cascade of reservoirs as a main reason of biodiversity loss / О. Skrypnyk, О. Andreieva. / J. Wetlands Biodiversity (2015) 5: 99-104.

20.Оцінка змін природного режиму підземних вод під впливом функціонування круп-

них водосховищ (на прикладі Каховського водосховища на р. Дніпро) / П.Г. Пігулевський, І.М. Подрезенко, О.К. Тяпкін, І.М. Ярошевич // Зб. наук. праць «Екологія і природокористування». – 2014. – Вип. 18. – С. 65-84.

21.Шапарь А.Г. Днепр сегодня: только стонет но уже не ревет / А.Г. Шапарь // Газета «Зеркало недели» – 2011. - № 24. – с.11.

22.Шапар А.Г. Річка зможе нормально жити лише після спуску водосховищ / А.Г. Шапар // Газета «Урядовий кур'єр». – 2011. - № 118 (4516). – с. 6.

*Директор ІППЕ НАН України,
чл.-кор. НАН України А.Г. Шапар*

Привітання та відгуки

ШАНОВНЕ ВИСОКЕ ЗІБРАННЯ, ДОРОГІ ДРУЗИ, КОЛЕГИ

Для мене важливо привітати учасників конференції «ПРОБЛЕМИ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ, СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ТЕХНОГЕННОЇ БЕЗПЕКИ РЕГІОНІВ» та подякувати організаторам за системну роботу. Сталий розвиток – це обґрунтований баланс між забезпеченням потреб сучасного суспільства і захистом інтересів майбутніх поколінь. У цьому контексті питання безпечного і здорового навколишнього середовища набуває особливої ваги. У час, коли громади, органи місцевої влади мають визначати пріоритети життя людини на своїй землі, у своєму місті, регіоні, важко переоцінити актуальність такого заходу. Адже науковці не тільки мають озброїти громаду результатами досліджень та очолити громадську думку, а і донести свій досвід та напрацювання до представників органів державної влади, позаяк для успішного просування ідеї сталого розвитку регіонів необхідна активна партнерська робота усіх його суб'єктів – державних органів влади, громадських ініціатив та бізнесу.

Відділення наук про Землю НАН України щиро підтримує зусилля Інституту проблем природокористування та екології НАН України та його керівника чл.-кор. НАН України А.Г. Шапара в обґрунтуванні стратегії сталого розвитку техногенно навантажених регіонів України, збереженні водних ресурсів Дніпро-

петровщини, розробці наукових основ регіональної системи екологічного моніторингу.

Згідно зі «Стратегією сталого розвитку «Україна-2020» збереження навколишнього природного середовища віднесено до вектору безпеки, це покладає відповідальність на всіх нас, хто має визначити напрями робіт, стратегічні пріоритети, особливо в такий складний для країни час. Впевнений, що конференція стане майданчиком для конструктивного діалогу та сприятиме консолідації усіх сил для зміцнення законодавчого, нормативно-правового забезпечення при формулюванні та вирішенні екологічних проблем не тільки дніпропетровського регіону, а й нашої країни.

Бажаю всім учасникам форуму плідної співпраці, успіху у професійній діяльності та сталого особистого розвитку.

Слава гостинній Дніпропетровщині, Слава Україні!

*Академік-секретар
Відділення наук про Землю НАН України
академік НАН України О.М.Пономаренко*

Вельмишановний
Аркадію Григоровичу!

Перепрошую, що з таким запізненням даю відповідь на Ваше, дороге для мене звернення. Я одержав Ваш лист і Збірник наукових праць 15.05.2015 р. і відразу із задоволенням взявся до праці. По-перше, щиро дякую за надіслані мені попередні збірники праць й,

особливо, за випуск 18, 2014 р. Захоплений настирливою роботою Вашого колективу над питаннями сталого розвитку й, зокрема останнім - 18-м випуском. Ваша заслуга в тому, що Ви невтомно руйнуєте глуху стіну чиновників щодо проблем сталого розвитку в Україні і в нашій Академії наук. Хвала Вам за те, що в цей нелегкий час так твердо тримаєте в руках прапор зберігання і розвитку дуже важливого розділу науки та надзвичайно актуальної для України сфери виробничої діяльності.

Я завжди був прихильником Вашої глибоко аргументованої позиції з приводу відродження природного стану Дніпра й припинення його перетворювання в озерно-болотну систему. Вирветься держава з економічного занепаду й російської агресії, настане пора повернутися обличчям до питань розумного природокористування, охорони довкілля, схвалення планів і втілення програм сталого розвитку. На мою думку, ідея сталого розвитку має потужний глибокий підтекст і буде пріоритетною в Україні, її важливість особливо вагома з погляду води як ресурсу, що забезпечує життєдіяльність усього живого.

Щодо структури й змісту збірника не маю жодних застережень. Він відповідає цілеспрямованості сучасним можливостям добре сформованого наукового колективу, хоч і недостатньо фінансово підтримуваного. Фахово скомпонований й науково насичений його розділи, цілеспрямовані дослідження, аргументовані важливі висновки і практичні поради виробництву. В єдину струнку науково обгрунтовану систему поєднані проблеми сталого розвитку, особливостей функціонування геотехноекосистем, раціонального природокористування, моніторингу навколишнього середовища, поширення наукової інформації, виховання фахового мислення і формування суспільної думки. Із захопленням схвалюю діяльність редакційної колегії з приводу опублікування в збірнику матеріалів з питань екологічної освіти і сприяння науковому росту студентської молоді.

З глибокою пошаною і співпрацею в майбутньому!

*Почесний директор
Інституту екології Карпат НАН України
академік НАН України, д-р біол. наук,
професор М.Голубець*

Редакція збірника обратилась к доктору технических наук Наталье Аркадьевне Мацко (Институт системного анализа РАН) и кандидату физико-математических наук Никите Леонидовичу Мацко (Физический институт им. П.Н. Лебедева РАН) с просьбой прокомментировать предстоящие два юбилея: 25-летие Института проблем природопользования и экологии НАН Украины и 80-летие со дня рождения его директора член-корреспондента НАН Украины, профессора, доктора технических наук, Лауреата государственной премии Украины в области науки и техники, Заслуженного деятеля науки и техники Украины Аркадия Григорьевича Шапаря.

«Трудно быть беспристрастным, если речь идет о папе и дедушке – Аркадии Григорьевиче Шапаре. Его регалии говорят сами за себя, мы знаем, что они стали результатом его безграничной преданности науке и стремлению к нетрадиционному подходу к рассматриваемым проблемам. Хочется пожелать Аркадию Григорьевичу и его институту дальнейших успехов в разработке научных подходов к предотвращению деградации сложных техноэкосистем под воздействием безудержной техногенной деятельности вообще и водосборного бассейна р. Днепр в частности».

Н.А.Мацко, Н.Л.Мацко

Оргкомітет та редакційна колегія висловлює вдячність за надання спонсорської допомоги для проведення восьмої міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми природокористування, сталого розвитку та техногенної безпеки регіонів» та випуску збірник наукових праць «Екологія і природокористування»: Корпорації «Укратомприлад», Гірничій академії наук України, Дніпропетровській геофізичній експедиції «Дніпрогеофізика», ТОВ «Об'єднання Новомиколаївський кар'єр», Полтавському технічному університету ім. Ю. Кондратюка, ТОВ «НПП «Центр Екологічного Аудиту».